

ЩО ПРИВЛАСНИЛА РОСІЯ

Сьогодні світ спостерігає за антигуманними злочинами імперії, що століттями вибудовувала потужну машину пропаганди. Російський історично-культурний розвиток є невіддільним складником імперської політики, що просто-таки не може втриматися від зазіхань на історичну спадщину інших народів. Посягання росіян на здобутки інших держав торкнулися фактично всіх сфер життя: історії державності, національних символів, відомих на весь світ письменників і художників, винаходів, техніки та товарів, національної кухні.

Часом ці зазіхання сягають цілковитого абсурду. Зокрема, є так звана «Нова хронологія» – псевдонаукова концепція академіка Російської академії наук Анатолія Фоменка, згідно з якою історія бере початок із X століття, а всі давні цивілізації – просто вигадка. На думку Фоменка та його послідовників, амазонки жили на території нинішньої Росії, Чингісхан мав російське походження, дав-

ньоєгипетські піраміди зведені росіянами та навіть відкриття Америки – заслуга вихідців із Росії.

Про привласнення Росією культурних, історичних та економічних здобутків інших держав ґрунтовно розповідає Володимир Селєзньов у книжці «Кремлівський плагіат: від «шапки Мономаха» до кепки Ілліча»). Причину спроб імперії присвоїти спадок України та інших націй публіцист пояснює бажанням Росії повернути гегемонію над колишніми колоніями та задовольнити імперські забаганки. Іншою дуже промовистою деталлю в теорії колоніалізму є визиск метрополією колонії за принципом «що ваше, те й наше». Саме так багато років поспіль Росія намагається повернути свою минулу могутність.

Зазіхання на історію

Один з улюблених нарагивів російської пропаганди, популярний у СРСР і підкріплений псевдонауковою риторикою Путіна, – спільне походження «трьох братніх народів», українців, білорусів і росіян.

Росія вважає себе спадкоємицею Київської Русі, привласнюючи культурні, суспільно-політичні та історичні здобутки цивілізованої держави. Насправді ж історія Росії дуже опосередковано пов'язана з Руссю: коли Київська Русь уже стрімко інтегрувалася в європейський простір, Москва була лишень удільним князівством Володимирської землі. Історична доля Росії як державного утворення починається за правління сина київського князя Володимира Мономаха, Юрія Долгорукого: у середині X століття він став правити в Заліссі – землі, де пізніше з'явилася Москва. А «розбратання» народів відбулося, коли син Долгорукого, Андрій Боголюбський, спалив і розграбував Київ, вважає історик Андрій Павляшик:

– Київський погром свідчив про розрив єдиної колись держави й населення. Заліські (російські) війська вчинили з містом те, що робили з чужоземними містами. Київ для них був настільки ж чужим, як який-небудь німецький чи польський замок.

З Боголюбського РПЦ малює ікони з XVIII століття; систематично переписувати історію на свій лад у РФ почали ще раніше, а найширшого розмаху перелицювання російського минулого набуло за правління Катерини II. Імператриця була стурбована культурною та історичною бідністю Московії, тож організувала спеціальну комісію для створення її нової історії. Згодом з'явилася низка фальсифікованих «історичних джерел» – зокрема, «История государства Российского» Миколи Карамзіна та «История России с древнейших времен» Сергія Соловйова – і так Російська імперія стала володаркою культурної спадщини Київської Русі. Саме з цих опусів ростуть ноги міфу про «єдиний народ».

Однак навіть після кількасотрічної легітимізації вкраденої історії Москві муляла очі древність Києва. У радянський період Кремль нівелював, принижував, сплющував українську історію, радянські військові в роки Другої світової війни закладали вибухівку в пам'ятки та святині, з якими пов'язаний історичний розвиток України. Дивом вдалося врятувати Софію Київську: перед відступом із Києва один із червоноармійців мав підірвати собор. Тоді керівнику «Софійського архітектурно-історичного музею» вдалося зупинити солдата; подібну спробу знищен-

ня пам'ятки більшовики здійснювали й у 1930-х роках. Натомість Михайлівський золотоверхий монастир, зведений у 1108–1113 рр. князем Святополком Ізяславичем, врятувати не вдалося. У серпні 1937 року згідно із розпорядженням радянської влади монастир було знищено (відбудували його у 1997–1998 роках).

Українська історія й нині не дає спокою Москві – під час повномасштабного вторгнення російські війська знову погрожували Софії Київській, методично руйнують українські культурні та історичні осередки. Бомбардування та обстріли Драматичного театру та Художнього музею імені Архипа Куїнджі в Маріуполі, будинку-музею в Іванкові, де зберігалися картини Марії Примаченко, музею Григорія Сковороди на Слобожанщині – та ще десятки злочинів зафіксувала й далі позначає Мапа культурних втрат.

Крім історичних крадіжок, предки теперішньої РФ відзначилися ще й релігійними. Росія протягом віків позиціює себе «величною православною державою», однак з утвердженням Московського патріархату пов'язана показова історія. У XVI столітті російський цар Борис Годунов намагався вмовити Константинопольського патріарха Єремію II визнати автокефалію московської церкви. Коли Єремія II відмовився, його взяли в полон і тримали пів року – зрештою Константинопольський патріарх був змушений погодитися на умови Годунова: 1593 року собор у Константинополі визнав Московський патріархат.

Державна символіка

Державні символи представляють інтереси нації, уособлюючи її погляди на державну політику. Попри одвічні імперіалістичні нахили й територіальний розмах, справи зі створенням та утвердженням державної символіки в Росії просуваються вкрай повільно й корінилися в чужому ґрунті.

Аж до XVI століття в Росії не було офіційно затвердженого державного герба, каже Володимир Селєзньов у вже згаданій книжці про російські запозичення, а його функцію виконували гербові печатки (для порівняння – український герб, «Гризуб Володимира», Рюриковичі використовували ще з X століття).

Двоголовий орел, що став за правління князя Івана III російським гербом, має давню, однак чужу історію. На зображення орла з двома головами, що символізує образ сонця, можна натрапити ще на печатках давніх шумерів, найбільшої слави цей символ набув за часів Давнього Риму, коли його використовували візантійські імператори династії Палеологів (XIII–XV століття). Оскільки Росія вважала себе правонаступницею православної Візантійської імперії, що утворилася внаслідок поділу Римської імперії, то і двоголового орла стала використовувати як символ власної величчя та благородства. Цар Іван III, одружившись із племінницею візантійського імператора Софією Палеолог, остаточно затвердив зображення двоголового орла гербом Росії. Звідси росіяни виводять ідею своєї держави як так званого «третього Риму».

Не менш промовистим у контексті запозичень національної символіки є затвердження російського триколуру 1669 року. Ця історія пов'язана з торговельним ремеслом. Нідерландський інженер, який керував будівництвом російського корабля «Орел», попросив царя надати державний прапор, щоб установити його на судні. Російський цар Олексій Михайлович, не знаючи ролі державного прапора, скопіював його з корабля самих Нідерландів – а 1720 року Петро I просто змінив порядок розташування смужок.

Цікава історія пов'язана і з утвердженням гімну Росії. Хай як називалася їхня держава, її національний символ

позначався запозиченнями: в Російській імперії «Боже, царя храни» мав мелодію гімну Британської імперії God save the King; після 1917 – використовувався міжнародний «Інтернаціонал», слова якого написав французький революціонер Ежен Потьє. У 1940-х з'явився радянський гімн, мелодія якого збереглась і в теперішньому російському. У роки Другої світової війни популярною та символічною в СРСР була патріотична пісня «Вставай, страна огромная». Мелодію до неї буцім написав російський композитор Олександр Александров, однак українські композитори та музикознавці говорять, що ця музика аж надто нагадує «Епічний фрагмент» українського композитора Миколи Лисенка. Ба більше – дуже ймовірно, що основою «страни огромной» є пісня криворізьких повстанців з УНР «Повстань, народе мій!».

Украдена культура

Культурними досягненнями інших народів, зокрема українців, росіяни теж охоче поповнюють список здобутків. 2021 року «Российский центр науки и культуры в Киеве», філія Російської державної «Россотрудничество», спромігся назвати «російсько-українським поетом» Тараса Шевченка. Як пояснили співробітники обуреним коментаторам – мовляв, у Шевченка є твори російською, а значить, він російський поет. Цю риторикою росіяни повторюють уже давно щодо Гоголя та Булгакова. І якщо Булгаков справді вкладав в уста своїх героїв антиукраїнські вислови, то Гоголь ясно показував захоплення українцями (узяти хоча б повість «Тарас Бульба», 1835). Микола Гоголь цікавився етнографією, збирав український фольклор, а в листі до етнографа Михайла Максимовича писав:

– Дійсно, кидайте кацапію та їдьте у гетьманщину. Я сам думаю так зробити і наступного року поїхати звідси. Дурні ми насправді, як подумати добре! Для чого і кому ми жертвуємо всім? Їдьмо!

Закиди на кшталт «писав російською – а отже, росіянин» звучать особливо цинічно, якщо брати до уваги, що українською мовою в Російській імперії писати забороняли.

Натомість російських письменників, які вважали себе українцями, у РФ не поспішають називати україно-російськими. Так, письменник Антон Чехов народився в Таганрозі, де тоді здебільшого населення було українським, і в офіційному переписі населення від 1897 року в графі національності написав «малорос» (у XIX столітті такі назви, як «малорос» та «хохол» не сприймалися в негативному контексті, а сам Чехов про себе говорив так: «У моїх жилах тече українська кров»). Про українськість Таганрога письменник писав у автобіографії – згадку про що вилучили радянські науковці. Про ставлення до українців у листі до українського історика та лінгвіста Агатангела Кримського письменник висловився так: «Україна дорога і близька моему серцю. Я люблю її літературу, музику, її чудесну українську пісню, повну чарівної мелодії. Я люблю український народ, який дав світу такого титана, як Тарас Шевченко».

Цікавий випадок пов'язаний і з постаттю композитора Петра Чайковського, що, до речі, походить зі старовинного українського роду Чайок (ба більше – родина Чайковських родичалася з українськими родами Гребінок та Гоголів). Замолоду композитор часто бував в Україні, зупиняючись, зокрема, у Тростянці та Кам'янці. Особливим місцем для Чайковського було Поділля. Саме тут митець створив багато музичних творів на українську тематику, серед яких «Садок вишневий коло хати», «Коваль Вакула», «На городі біля броду». Росіяни, однак, заперечують зв'язок Петра Чайковського з Україною, наголошуючи на

його внескові в розвиток «грандіозної російської культури». Кремль безкінечно спекулює на творчості Чайковського, міцно зв'язавши її зі своїми імперіалістичними наративами (композитор став одним із символів Серпневого путчу 1991 року – коли під час агонії СРСР громадянам вмикали «Лебедине озеро»). Постає композитора була так заідеологізована російською машиною пропаганди, що сьогодні починати дискусії про його українськість видається особливо складною справою. Щоби перевірити позицію будь-якого культурного діяча щодо України, можна надіслати його прізвище в чат-бот у телеграмі «А Пушкин вам что сделал?».

Крадіжки спостерігаємо й у галузі живопису. Мало того, що росіяни позиціюють Архіпа Куїнджі, Івана Айвазовського «своїми» художниками, під час повномасштабного вторгнення вони ще й викрали їхні картини з маріупольських музеїв. Намагаються росіяни втиснути в парадигму «руського міра» й Казимира Малевича, що народився в Києві, жив у містах і селах Слобожанщини. Російським митцем його називають лиш тому, що якийсь час він творив на території Росії. Однак, як наголошує дослідник творчості Малевича Дмитро Горбачов, українська ідентичність була принциповою позицією самого художника: заповнюючи анкети, у графі «національність» Казимир Малевич писав «українець», а табуєвана за всіх часів у Росії тема Голодомору зринала на супрематичних картинах митця.

Експансія РФ виявляється і в інший спосіб – російським маркуванням полотен, що зображають українські традиції. На картині французького імпресіоніста Едгара Дега зображено трьох дівчат, що танцюють в українському національному одязі. Довгий час полотню мало назву «Російські танцівниці». Лише під час повномасштабної російсько-української війни Національна Галерея Лондона за запитом українських мистецтвознавців перейменувала картину імпресіоніста на «Українських танцівниць».

Національна кухня

Гастрономія Росії слідом за культурою хизується багажем запозичень, що в ментальності росіян закріпилися як власні надбання. Передусім згадаємо борщ і вареники – очевидні складники українського кулінарного канону, що зафіксовані в національній класичній літературі, етнографічних працях. В інтернеті та меню закордонних ресторанів часто-густо можна натрапити на рецепти «борщу по-російськи», адже радянська традиція асимілювала національні особливості, а пізніше Росія лобювала своє спадкоємство; часто російські джерела йменують борщ «спільнослов'янським» надбанням.

Щоби світ визнав борщ українським, кулінарний експерт і шеф-кухар Євген Клопотенко промотує його історію, здійснив експедицію регіонами України в пошуках оригінальних рецептів, дбає про те, щоби внести борщ до Списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Якщо ж говорити про національний суп росіян, то варто вести мову про щі, говорить російський історик XVIII століття Іван Болтін:

– Відомо багатьом, які й не бували в Росії, що в росіян особливою та бажанішою перед усіма іншими стравами є щі, а в малоросіян – борщ, які, починаючи від знаті й до останнього селянина, майже щодня вживаються, з тією різницею, що в заможних готуються вони краще, а в бідних гірше.

Вареники, які, на думку росіян, теж винайшли вони й поширили світом через Польщу, самі поляки називають «пирогоми» – як і українці, що проживають на заході України. Ця страва мігрувала до Польщі з Галичини. Роль ва-

реників відбиває український фольклор. Так, на Андрія (13 грудня) дівчата ворожили на варениках, про що можна довідатися з етнографічних досліджень:

– На Андрея дівчата варили пироги і викладали їх перед голодним котом, – чий пиріг кіт хапав першим, тій дівчині належало до весілля готуватися. Якщо кіт лише відкусив пирога й покинув, значить – на розлучення й самотність.

А ще в давні часи вареники підносили українським породіллям – як символ плодючості та продовження роду. Вареники уособлювали молодик, а молодий місяць в українській традиції символізував жіноче начало.

Цікава історія й зі славнозвісними «російськими» пельменями – вони насправді були завезені в Росію з Далекого Сходу. Деякі джерела вказують на те, що Китай є батьківщиною традиційної страви російської гастрономії. За іншими історичними згадками, рецепт пельменів рознесли войовничі монголи, захоплюючи нові й нові землі.

Товари та техніка

Завдяки економічним санкціям, накладеним на РФ за агресивне вторгнення до незалежної держави, оприявлюється неспроможність російського виробництва (росіяни навіть цвяхи імпортували – виявила голова ради їхньої федерації). Незабаром ми побачимо наслідки імпортозаміщення, а ця тенденція, до речі, притаманна Росії віддавна. У часи СРСР, після закінчення Другої світової війни, багато потужних виробництв було перевезено на територію Радянського Союзу із підконтрольних йому земель Німеччини. Популярне авто «Москвич-400» виготовляли на вивезеному заводі Opel і воно точно повторювало німецький Opel Kadett K38, а ще один класичний зразок радянського автомобілебудування, «Запорожець», завдячував своїй появі італійському авто Fiat-600. Та сама пригода сталася й із радянськими мотоциклами під назвою «Урал», що копіювали німецький BMW-750.

Створення копій під власним брендингом не минуло й виробництво їжі та напоїв. За сприяння КППС Всесоюзний науково-дослідний інститут пиво-безалкогольної промисловості взяв на себе завдання зі створення аналогу знаменитого «Кока-коли». Саме тоді й побачив світ соловий напій «Байкал».

Не обійшлося без запозичень і під час будівництва московського метрополітену. Оскільки СРСР не мав досвіду створення подібних конструкцій, та й коштів на залучення іноземних експертів бракувало, Хрущов вирішив замовити в англійців лише один екземпляр прохідницького щита (конструкції для прокладання тунелів). Ознайомившись із нюансами будування, СРСР просто копіював західні зразки.

Цікава історія також пов'язана з процесом виробництва зброї. Автомат Калашникова, що вважається візитівкою збройної індустрії Росії, також запозичений. «Калаш» був розроблений за схемою німецької гвинтівки StG 44 конструктора Гуго Шмайсера. Шмайсер особисто керував розробкою в СРСР. Згідно з радянською, а згодом і російською пропагандою, збройна гордість Росії була розроблена Михайлом Калашниковим, який не мав інженерної освіти та закінчив 7 класів сільської школи.

Попри свої територіальні масштаби та через безперервні насильницькі спроби утвердження «руського міра» на територіях інших держав, Росія розпоршує свій ресурс на встановлення культурної та територіальної гегемонії. Нині вона пішла ще далі, відбираючи в українців їхні міста, будинки та, що найголовніше, – життя.

<https://ukrainer.net/>